

УДК 342.951:321

Тополя Р. В.

ЗМІСТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті розкрито зміст адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні. Доведено, що це система зовнішнього виразу правових, адміністративних, організаційно-правових та організаційних дій суб'єктів публічного адміністрування щодо забезпечення арбітрів у вирішенні суспільних спорів обґрунтованими та об'єктивними висновками через сприяння створення, атестації, контролю та адміністративно-правового захисту суб'єктів проведення різноманітних експертиз.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, адміністративно-правовий захист, арбітр, атестація, експерт, експертна діяльність, зміст, зовнішній вираз, контроль, суспільний спір.

The article reveals the content of administrative and legal support of expert activity in Ukraine. It is proved that this is a system of external expression of legal, administrative, organizational, legal and organizational actions of public administration entities to provide arbitrators of public disputes with sound and objective conclusions, by promoting the creation, certification, control and administrative protection of entities conducting various examinations.

Key words: administrative and legal protection, administrative and legal support, arbitrator, certification, content, control, expert, expert activity, external expression, public dispute.

Вступ. У системі забезпечення прав, свобод та інтересів громадян невід'ємне місце займає система правосуддя та інші публічні арбітражі, які забезпечують відновлення порушених чеснот. Названа система ніколи не показала б своєї ефективності, якби не спиралась на наукові знання та

дослідження здійснення вузькими фахівцями у певних сферах. Завдяки висновкам таких спеціалістів публічні арбітри можуть ухвалити обґрунтоване та справедливі рішення. У юридичній літературі та практиці судової, правоохоронної та публічно-правової діяльності такі суб'єкти отримали лаконічну назву «експерти», а їхня робота з аналізу та наданням кваліфікованих висновків – «експертної діяльності». Як і будь-яка інша суспільно корисна публічна діяльність, вона об'єктивно потребує адміністративно-правового забезпечення. Експертна діяльність характеризується багатьма чинниками, одним із первинних у ній є «зміст». Саме його розкриттю буде присвячена ця стаття.

До адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні звертали свою увагу вчені В. Авер'янов, В. Атаманчук, В. Басай, П. Біленчук, В. Галаган, В. Галуцько, А. Гірняк, Ф. Джавадов, О. Єщук, А. Іванишук, В. Ковальова, А. Лазебний, О. Олійник, І. Пиріг, В. Ревака, О. Сабинін, М. Сегай, Е. Сімакова-Єфремян, Г. Стрілець, А. Фурман, В. Шепітько, В. Юрчишин, В. Юсупов та ін. Проте вони безпосередньо аналізованої нами проблематики не торкалися, присвятивши свої наукові пошуки найбільш загальним спеціальним або суміжним викликам.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, теорії криміналістики, теорії експертології, доктринальних положень у цій сфері вчених та чинного законодавства розкрити зміст адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні.

Результати дослідження. Експертна діяльність є специфічним видом людської діяльності, яка базується на практичних і теоретичних наукових знаннях; має пізнавальний, дослідницький характер; може проводитись у різних сферах суспільної діяльності; використовує методи та методики, що не суперечать закону та нормам моралі та ґрунтуються на сучасних досягненнях науки; має на меті всебічне, повне, об'єктивне, комплексне дослідження об'єктів, процесів або явищ; її результатом є отримання нової інформації та формування висновків. Експертна діяльність – це специфічний вид людської діяльності, заснованої на наукових знаннях, змістом якої є дослідження певних об'єктів, процесів або явищ

спеціальними методами з метою надання науково обґрунтованих висновків [1].

Енциклопедичні джерела доводять що «експертиза» (фр. expertise) – це розгляд, дослідження експертом певних справ, питань, що потребують спеціальних знань (наприклад медична, бухгалтерська, судова експертиза) [2]; «зміст» – це: 1) те, про що говориться, розповідається де-небудь, те, що описується, зображується: суть, внутрішня особливість чого-небудь; 3) певні властивості, характерні риси, які відрізняють дане явище, предмет від подібних явищ, предметів і т. ін.: 4) розумна основа, мета, призначення чого-небудь; 5) перелік розділів, частин, оповідань і т. ін. книги, збірки, рукопису тощо, перев. із вказівкою сторінок, де вони вміщені [3]; «забезпечувати» означає постачаючи щось у достатній кількості, задовольняти кого-, що-небудь у якихось потребах; надавати кому-небудь достатні матеріальні засоби до існування, створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось; захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки [4].

Хоча в Законі України «Про судову експертизу» розвивається спеціальне, а не загальне розуміння змісту експертизи, наведемо його: «судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового та судового слідства. Судову експертизу необхідно провести на місці події або за місцезнаходженням об'єкта дослідження, особа чи орган, які її призначили, мають забезпечити судовому експертові безперешкодний доступ до об'єкта дослідження й належні умови праці. Судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, а також у випадках і на умовах, визначених чинним законодавством України, – судові експерти, які не є працівниками зазначених установ [5]

На доктринальному рівні певну увагу окремим аспектам змісту адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності приділяли вітчизняні вчені. Так, А. Фурман доводить, що експертиза (лат. expertus – «досвідчений») – це: а) фахове вивчення речових доказів чи фактів з метою

з'ясування обставин і подання відповідних висновків; б) розгляд, дослідження якої-небудь справи чи якогось питання для одержання правильного висновку, винесення правильної оцінки; в) соціальна процедура психологічного оцінювання окремих визначених ситуацій, надбань людської діяльності чи особистості, яка проводиться відповідно до поставлених замовником завдань (запиту), вимагає поглибленого дослідження експертом певних психосоціальних проблем чи питань, а відтак і його ґрунтовної теоретико-методологічної підготовки та функціональної грамотності; г) оцінювання авторитетними спеціалістами стану об'єкта чи процесу, причини виникнення події чи можливих її наслідків, а також перспектив використання речей, ресурсів чи ухвалення конкретних рішень; д) метод обґрунтування експертом реального стану справ у певній сфері суспільного життя, з'ясування ґрунтовності вирішення актуальних завдань певною науковою дисципліною (соціологія, дидактика, психологія), а також оцінювання, що «пов'язане з побудовою системи ознак для розпізнавання, класифікації й аналізу складних інновацій, вироблення засобів вимірювання досліджуваних об'єктів при зміні довкілля, середовища» [6].

І. Пиріг зазначає, що експертна діяльність є видом діяльності, якому притаманні такі ознаки: 1) є специфічною формою людської діяльності, яка відрізняється від інших відношенням до оточуючого світу; 2) має пізнавальний дослідницький характер; 3) може проводитись у різних сферах суспільної діяльності; 4) використовує методи та методики, що не суперечать закону та нормам моралі та які ґрунтуються на сучасних досягненнях науки; 5) має на меті всебічне, повне, об'єктивне, комплексне дослідження об'єктів, процесів або явищ; 6) її результатом є отримання нової інформаційної та формування висновків. Вона є специфічним видом людської діяльності, зміст якої становить пізнання певних об'єктів, процесів або явищ спеціальними методами з метою надання науково обґрунтованих висновків [1].

На думку вченого-адміністративіста А. Іванищука, адміністративно-правове забезпечення – це цілеспрямований нормативно-організаційний вплив норм адміністративного права, які розвивають та уточнюють

конституційні норми, що визначають теоретико-правові засади функціонування публічної влади з метою створення належних умов для забезпечення суддями прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, публічного інтересу держави й суспільства загалом. На його погляд, за змістом адміністративно-правове забезпечення є системою норм адміністративного права, основоположних засад (концепцій, доктрин і принципів правового регулювання), адміністративно-правових відносин та адміністративного інструментарію (форм і методів адміністративної діяльності та адміністративних процедур), які у сукупності формують комплексний інститут адміністративного права, що наповнений численними вертикальними і горизонтальними зв'язками, поєднує однорідні суспільні відносини [7].

Усе вищевикладене дає можливість сформулювати такі узагальнення щодо змісту адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні:

– за сферами суспільного життя експерта, діяльність поділяється на судову експертизу, наукову, освітню, економічну, фінансову, банківську, антикорупційну, медичну, літературну, мистецьку, історичну, військову, антимонопольну та ін.;

– за складовими адміністративної процедури – на вилучення (отримання) об'єкта дослідження; вибір способів та методології аналізу; витребування інструментів (інгредієнтів) дослідження; безпосереднє проведення аналізу; уясування, трактування результатів та формування висновку;

– за юридичними наслідками – на ті, висновок яких має бути обов'язково врахований арбітрами, і такі, що мають факультативне додаткове значення;

– за юридичними наслідками для експерта: 1) коли він несе кримінальну відповідальність; 2) коли він несе інші види юридичної чи суспільної відповідальності за надання завідомо неправдивого висновку, а також за розголошення даних, що стали йому відомі під час проведення експертизи;

– за змістом діяльності публічної адміністрації: 1) надання адміністративних та інших публічно-сервісних послуг; 2) здійснення розпорядчої діяльності; 3) виконавчої діяльності; 4) публічного контролю (нагляду); 5) застосування заходів переконання та адміністративного примусу; забезпечення електронного врядування;

– за інститутами адміністративного права: виявлення й узагальнення засад, інструментарію та адміністративних процедур публічного адміністрування;

– за організаційно-правовими критеріями: створення, реорганізація та ліквідація експертних установ; навчання, атестація, допуск до самостійної роботи, позбавлення правового статусу та забезпечення дисциплінарної практики щодо експертів.

Висновки. Отже, змістом адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні є система зовнішнього виразу правових, адміністративних, організаційно-правових та організаційних дій суб'єктів публічного адміністрування щодо забезпечення арбітрів вирішення суспільних спорів обґрунтованими та об'єктивними висновками шляхом сприяння створення, атестації, контролю та адміністративно-правового захисту суб'єктів проведення різноманітних експертиз.

Список використаних джерел:

1. Пиріг І. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монографія. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2015. 432 с.

2. Словник іншомовних слів / гол. ред. О. Мельничук. Київ: Київська книжкова фабрика, 1975. 775 с.

3. Словник української мови: в 11 томах. Том 3. 1972. С. 624.

4. Словник української мови: в 11 томах. Том 3. 1972. С. 18.

5. Про судову експертизу. Закон України від 25 лютого 1994 р. №4038-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. Ст.232.

5. Фурман А., Гірняк А. Психодідактична експертиза модульно-розвивальних підручників: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2009 312 с.

7. Іванищук А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні: монографія. Київ ; Херсон : Грінь Д. С., 2015. 434 с.

8. Олійник О., Галуцько В., Єщук О. Адміністративно-правове регулювання судово-експертної діяльності: монографія. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 224 с.

УДК 340.5.153

Кудін А. А.

ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНА НА ПЕРЕХІДНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

У статті з'ясовано особливості правової системи України на сучасному перехідному етапі розвитку держави. Доведено, що це є інтенсивна наукова, громадська, політична, правотворча та правозастосовна діяльність наукових, публічних, громадських та приватних суб'єктів щодо повернення до традиційних та утвердження сучасних цінностей романо-германської правової сім'ї, що доповнюється прецедентами Європейського суду з прав людини на основі запозичення філософських правових засад справедливого відновлення прав свобод та інтересів приватних осіб, зокрема від свавілля з боку суб'єктів владних повноважень англосаксонської правової сім'ї.

Ключові слова: англосаксонська правова сім'я, держава Україна, права людини, правова система, романо-германська правова сім'я, справедливість, філософські правові засади, цінності Європейського суду.

The article clarifies the features of the legal system of Ukraine in the current transitional stage of development of the state. It is proved that this is an intensive scientific, public, political, law-making and law-enforcement activity of public, public and private entities to return to traditional and up-to-date values of the Romano-Germanic legal family, supplemented by European Court of Human Rights precedents, borrowing the philosophical legal foundations of